

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра фізичної географії

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної і
навчальної роботи та рекрутації,
проф. Гаврилюк С. В.

Протокол № 2 від 18.10.2017 р.

ПРОГРАМА
нормативної навчальної дисципліни

Ландшафтознавство

підготовки бакалавр

галузь знань 01 Освіта

спеціальності 014 Середня освіта

освітньої програми Географія. Економіка

галузь знань 10 Природничі науки

спеціальності 103 Науки про Землю

освітньої програми Географія

Програма навчальної дисципліни „Ландшафтознавство” підготовки бакалавр, галузі знань 01 Освіта, 10 Природничі Науки, спеціальності 014 Середня освіта, 103 Науки про Землю, за освітніми програмами Географія. Економіка, Географія.

Розробник: к. г. н., доц. кафедри фізичної географії Міщенко О. В.

Рецензент: к. г. н., доц. кафедри економічної та соціальної географії Потапова А. Г.

Програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри фізичної географії
протокол № 1 від 1 вересня 2017 р.

Завідувач кафедри: (Фесюк В. О.)

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією географічного факультету

протокол № 1 від 13 вересня 2017 р.

Голова науково-методичної комісії факультету (Поручинський В. І.)

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

©Міщенко О. В., 2017
(Прізвище, ініціали)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 1

Денна форма навчання

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	галузь знань 01 Освіта спеціальність 014 Середня освіта освітня програма Географія. Економіка	нормативна
Кількість годин/кредитів 150/5	галузь знань 10 Природничі Науки спеціальність 103 Науки про Землю освітня програма Географія	Рік навчання – 2
		Семестр – 3
		Лекції – 36 год.
		Практичні (семінари) – 36 год.
ІНДЗ: немає	освітній ступінь бакалавр	Самостійна робота – 68 год.
		Консультації – 10 год.
		Форма контролю: <u>іспит</u>

Таблиця 2

Заочна форма навчання

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Заочна форма навчання	галузь знань 01 Освіта спеціальність 014 Середня освіта освітня програма Географія. Економіка	нормативна
Кількість годин/кредитів 150/5	галузь знань 10 Природничі Науки спеціальність 103 Науки про Землю освітня програма Географія	Рік навчання – 2
		Семестр – 3
		Лекції – 14 год.
		Практичні – 12 год.
ІНДЗ: немає	освітній ступінь бакалавр	Самостійна робота – 106 год.
		Консультації – 18 год.
		Форма контролю: <u>іспит</u>

2. АНОТАЦІЯ КУРСУ:

Курс ландшафтознавства передбачає ознайомлення з історією розвитку ландшафтних ідей, закономірностями диференціації географічної оболонки та ієрархією природних територіальних комплексів. Особлива увага приділяється структурно-генетичним та функціонально-динамічним аспектам вчення про ландшафт, а також систематиці ландшафтів, вивченню закономірностей взаємодії людини і ландшафтів та їх наслідків. Розглядаються питання ландшафтного прогнозування і оптимізації природного середовища, в тому числі можливостей ландшафт.

3. КОМПЕТЕНЦІЇ

До кінця навчання студенти будуть компетентними у таких питаннях:

- будувати комплексний ландшафтний профіль по заданому напрямку;
- володіти методикою польових ландшафтних досліджень;
- здійснювати аналіз рельєфу як фактора диференціації ландшафтів;
- складати картосхеми фактичного матеріалу;
- складати ландшафтну карту – гіпотезу аерофотоматеріаліричного масштабу;
- здійснювати картографування ПТК різного таксономічного рангу.

4. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 3

Структура навчальної дисципліни (денна форма навчання)

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		Лек.	Практ. (Семін.)	Консультації	Сам. роб.
1	2	3	4	6	7
Змістовий модуль 1. Теорія та методологія ландшафтознавства					
Тема 1. Об'єкт, предмет і завдання ландшафтознавства, його місце в системі географічних наук.	4	2	2		-
Тема 2. Історія розвитку ландшафтних ідей і ландшафтознавства.	12	2			10
Тема 3. Поняття про географічний ландшафт та його структуру.	8	2	6		
Тема 4. Основні закономірності регіональної диференціації географічної оболонки.	14	2	2	2	8
Тема 5. Фізико-географічне районування.	6	2	2		2
Тема 6. Систематика ландшафтів	10	2	2		6
Тема 7. Методологічні підходи і методи у ландшафтознавстві.	10	2			8
Тема 8. Природні компоненти і фактори та їх роль у ландшафтотворенні.	12	2	2		8
Разом за змістовим модулем 1	76	16	16	2	42
Змістовий модуль 2. Класичні складові ландшафтознавства, як науки					
Тема 8. Морфологія ландшафту.	6	2	4		
Тема 9. Особливості ландшафтної структури гірських країн.	4	2	2		
Тема 10. Функціонування ландшафту.	6	4	2		
Тема 11. Динаміка ландшафту.	2	2			
Тема 12. Розвиток ландшафту.	2	2			
Тема 14. Ландшафти і господарська діяльність людини.	20	2	4	4	10
Тема 15. Основи ландшафтного прогнозування і оптимізації природного середовища.	12	2		2	8

Тема 16. Антропогенне ландшафтознавство	22	4	8	2	8
Разом за змістовим модулем 2	74	20	20	8	32
Усього годин	150	36	36	10	68

Структура навчальної дисципліни (заочна форма навчання)

Таблиця 4

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		Лек.	Практ. (Семін.)	Консультації	Сам. роб.
1	2	3	4	5	7
Змістовий модуль 1. Теорія та методологія ландшафтознавства.					
Тема 1. Об'єкт, предмет і завдання ландшафтознавства, його місце в системі географічних наук	4	2	-		2
Тема 2. Історія розвитку ландшафтних ідей і ландшафтознавства.	18	2	-	2	14
Тема 3. Основні закономірності регіональної диференціації географічної оболонки.	8	-	2	2	4
Тема 4. Фізико-географічне районування.	11	1	2	2	6
Тема 5 Поняття про географічний ландшафт та його структуру.	4	-	-		4
Тема 6 Методологічні підходи і методи у ландшафтознавстві.	10	-	-	-	10
Тема 7 Природні компоненти і фактори та їх роль у ландшафтоутворенні.	12	-	2		10
Разом за змістовим модулем 1	67	5	6	6	50
Змістовий модуль 2. Класичні складові ландшафтознавства, як науки					
Тема 8. Морфологія ландшафту. Ландшафтні границі.	11	3	-	2	6
Тема 9. Особливості ландшафтної структури гірських країн.	8	2	2	2	2
Тема 10. Функціонування ландшафту.	12	-	2	2	8
Тема 11. Динаміка ландшафту.	10	2		2	6
Тема 12. Розвиток ландшафту.	6	-	-	2	4
Тема 13. Систематика ландшафтів	4	2	-	-	
Тема 14. Ландшафти і господарська діяльність людини.	12	-		2	10
Тема 15. Основи ландшафтного прогнозування і оптимізації природного середовища.	10	-	-	-	10
Тема 16. Ландшафтознавство і сучасні екологічні проблеми	10	-	-	-	10
Разом за змістовим модулем 2	83	9	6	12	54
Усього годин	150	14	12	18	106

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота студентами виконується у формі реферату, теми робіт обираються за вибором

1. Виникнення та еволюція поняття ландшафт, геосистема. Ландшафт і близькі терміни.
2. Властивості ландшафту.
3. Концепції аквального ландшафтознавства.
4. Географічні ідеї В.В. Докучаєва.
5. Еволюція становлення науки ландшафтознавства.
6. Етнічний ландшафт. Пасіонарний підхід у ландшафтознавстві.
7. Сакральний ландшафт.
8. Політичний ландшафт.
9. Ландшафт у полі естетичних теорій.
10. Ландшафт у живописі.
11. Ландшафт у поезії.
12. Поняття меж в ландшафті на сучасному етапі.
13. Розвиток ландшафтознавства в зарубіжних країнах.
14. Синергетика ландшафту.
15. Лісові антропогенні ландшафти.
16. Філософії та ландшафтознавство.
17. Історія розвитку та особливості гірського ландшафтознавства.
18. Дорожні ландшафти.
19. Сільськогосподарські ландшафти.
20. Висотна диференціація антропогенних ландшафтів.
21. Ландшафтознавчі ідеї Д. Л. Армада.
22. Ландшафтознавчі ідеї М. А. Солщева.
23. Районування у ландшафтознавстві.
24. Інформаційні зв'язки у ландшафтних системах.
25. Глобальні і регіональні зміни у ландшафтній сфері.
26. Соціально-економічні функції геосистем.
27. Тафальні ландшафти.
28. Сучасний розвиток Українського ландшафтознавства.
29. Белігеративні ландшафти
30. Водні антропогенні ландшафти

6. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Загальна оцінка за курс складається як алгебраїчна сума оцінок за кожен з трьох модулів: поточне тестування (аудиторні заняття); контрольні роботи наприкінці кожного змістового модуля; самостійна робота впродовж семестру.

Оцінювання здійснюється за 100-бальною шкалою ECTS. На оцінку завдань модуля I відводиться 30 балів, модуля II – 10 балів, модуля III – 60 балів.

Наприкінці вивчення курсу, формою підсумкового контролю є іспит, який оцінюється від 0 до 60 балів. Студент, який впродовж семестру набрав більше 60 балів має право не складати залік. При цьому йому зараховуються бали, які набрані впродовж семестру.

Модуль I передбачає перевірку якості засвоєння теоретичного курсу, виконання лабораторних робіт безпосередньо на заняттях. Загальна кількість тем цього модуля становить 10 (6 – I змістовий модуль, 4– II змістовий модуль). Кожна з тем I і II змістового модулів оцінюється від 0 до 5 балів. Обчислюється накопичена сума балів різних видів робіт по кожному змістовому модулю і підбивається загальна сума балів поточного тестування, яка не може перевищувати 30 балів.

Модуль II передбачає проведення наукових семінарів, перевірку виконання

студентами рефератів (від 0 до 10).

Модуль III передбачає перевірку підсумкових знань і вмінь студентів шляхом написання контрольних робіт (контрольні роботи оцінюються за 30-бальною шкалою).

Таблиця 5

Поточний контроль (макс = 40 балів)										Модульний контроль (макс = 60 балів)		Заг. кількість балів	
Модуль 1					Модуль 2					Модуль 3			
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2					МКР 1	МКР 2		
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Т 8	Т 9	Т 10				
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	10	30	30	100

М - модуль, ЗМ - змістовий модуль, Т - тема, СМ – самостійна робота
Шкала оцінювання (національна та ECTS)

Таблиця 6

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	Відмінно	Зараховано
82 – 89	B	Добре	
75 - 81	C		
67 -74	D		
60 - 66	E	Задовільно	
1 – 59	Fx	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

7. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Галицкий В. И. Методические рекомендации по ландшафтным исследованиям территории УССР в целях рационального природопользования / В. И. Галицкий, В. Т. Гринецкий, В. С. Давыдчук – К.: изд-во МГИ, 1982. – 28 с.

2. Денисик Г. І. Регіональне антропогенне ландшафтознавство / Г. І. Денисик, О. В. Тімець. – Навчальний посібник. – Вінниця: Едельвейс і К, 2010. – 168 с.

3. Исаченко А. Г. Ландшафтоведение и физико-географическое районирование / А. Г. Исаченко. – М.: Высшая школа, 1991. – 366 с.

4. Исаченко А. Г. Теория и методология географической науки / А. Г. Исаченко. – М.: Издательский центр “Академия”, 2004. – 400 с.

5. Калесников С. В. Общие географические закономерности Земли / С.В. Калесник. – М.: Мысль, 1970. – 283 с.

6. Колбовский Е. Ю. Изучаем ландшафты / Е. Ю. Колбовский. – Ярославль: Академия развития, 2004. – 288 с.

7. Ландшафти і сучасність: [зб. наук. Праць / відп. ред. Г. І. Денисик]. – Київ – Вінниця: Гіпаніс, 2000. – 289 с.
8. Маринич О. М. Удосконалена схема фізико-географічного районування України / О. М. Маринич [та ін.] // Укр. геогр. журн. – 2003. – № 1. – С. 16–17.
9. Марцинкевич Г. И. Основы ландшафтоведения / Г. И. Марцинкевич, Н.К. Клицунова, А. Н. Мотузко. – Минск: Высшая школа, 1986. – 206 с.
10. Міллер Г. П. Ландшафтознавство: теорія і практика: навч. посібн. / Г. П. Міллер, В. М. Петлін, А. В. Мельник. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2002. – 172 с.
11. Мильков Ф. Н. Ландшафтная сфера Земли / Ф. Н. Мильков. – М. : Мысль, 1990. – 207 с.
12. Мильков Ф. Н. Физическая география. Учение о ландшафте и географическая зональность / Ф. Н. Мильков. – Воронеж: изд-во ВГУ, 1986. – 328 с.
13. Мисник Г. А. Основи меліорації і ландшафтознавства / Г. Мисник, Б. Куліковський. – К.: Інкос, 2005. – 465 с.
14. Основи ландшафтознавства /С. В. Міхелі. – Київ – Кам'янець-Подільський: Абетка Нова, 2002. – 184 с.
15. Петлін В. М. Концепції сучасного ландшафтознавства / В. М. Петлін. – Л. : видавн. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. – 351 с.
16. Чупахин В. М. Основы ландшафтоведения / В. М. Чупахин. – М.: Просвещение, 1987. – 204 с.
17. Юренков Г. И. Основные проблемы физической географии и ландшафтоведения / Г. И. Юренков. – М.: Просвещение, 1982. – 218 с.

Додаткова література

18. Влияние человека на ландшафт: [сборник статей / отв. ред. К. Н. Дьяконов].– М. : Мысль, 1987. – 206 с.
19. Гангнус А. А. Ритмы нашего мира (о цикличности природных процессов) / А. А. Гангнус. – М. : Мысль, 1971. – 142 с.
20. Гриневецкий В. Т. Про закон ландшафтної організованості географічної оболонки / В. Т. Гриневецкий // Український географічний журнал. – 2007.– №2.– С. 65-74.
21. Гродзинський М. Д. Пізнання ландшафту: місце і простір : монографія / М. Д. Гродзинський. – У 2-х т. – К. : Вид.-поліграф. центр “Київський Університет”, 2005. – 246 с.
22. Гродзинський М. Д. Основи ландшафтної екології : підручник / М. Д. Гродзинський. – К. : Вид-во "Либідь", 1993. – 224 с.
23. Дмитрук О. Ю. Урбаністична географія з основами урбоекології (ландшафтознавчий аспект) / О. Ю. Дмитрук. – К. : вид-во, КГУ, 2000. – 140 с.
24. Исаченко А.Г. Прикладное ландшафтоведение / А. Г. Исаченко. – Л.: изд-во ЛГУ, 1986. – 149 с.
25. Котлов Ф. В. Изменение геологической среды под влиянием деятельности человека / Ф. В. Котлов. – М. : Недра, 1978. – 263 с.
26. Крупеников И. А. Некоторые проблемы рекультивации земель (создание новых культур ландшафтов) / И. Крупеников, А. Холмецкий. – М. : Знание, 1999.– 48 с.
27. Круть И. В. Введение в общую теорию Земли: Уровни организации геосистем / И. В. Круть. – М.: Мысль, 1978. – 367 с.
28. Мильков Ф. Н. Человек и ландшафты / Ф. Н. Мильков. – М. : Мысль, 1973. – 222 с.
29. Михайлов Н. И. Физико-географическое районирование / Н. И. Михайлов. – М. : изд-во МГУ, 1995. – 183 с.
30. Преображенский В. С. Ландшафты в науке и практике / В. С. Преображенский. – М. : Знание, 1991. – 48 с.

31. Петлін В. М. Синергетичні залежності в організації природних територіальних систем [Текст] / В. М. Петлін. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2013. – 396 с.

32. Рельеф и ландшафты: [зб. наук. Праць / под. ред. Н. А. Гвоздецкого]. – М.: изд-во МГУ, 1987. – 208 с.

33. Ритмичность природных явлений : доклады на ежегодных чтениях памяти Л. С. Берга 1967 – 1971 / отв. ред. А. В. Шнитников и В. А. Зубаков. – Л.: Наука, 1973. – 255 с.

34. Ритмы и цикличность в природе: [зб. наук. праць / отв. ред. Г.К. Тушинский]. – М.: Мысль, 1990. — 224 с.

35. Теоретичні, регіональні, прикладні напрями розвитку антропогенної географії і ландшафтознавства: матеріали II Міжнародної наукової конференції 5– 8 жовтня 2005 р. / МОіНУ, Українське географічне товариство, ВДПУ, КТУ. – Кривий Ріг: видавничий дім, 2005. – 214 с.

8. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЕКЗАМЕНУ

Форма контролю – екзамен. В білеті 3 питання, кожне з яких оцінюється у 20 балів.

Питання для контролю

1. Об'єкт мета і завдання ландшафтознавства.
2. Відомі ландшафтознавці, їх вклад у науку. Ландшафтознавчі школи
3. Ландшафтна сфера Землі, її структура.
4. Історія дослідження ландшафтної сфери Землі
5. Концептуальна модель міського ландшафту.
6. Висотна диференціація міських ландшафтів.
7. Історія дослідження ландшафтних систем морів і океанів.
8. Антропогенне ландшафтознавство: історія питань і сучасний стан проблем
9. Природні фактори диференціації геосистем.
10. Класифікація геосистем відповідно до оцінки умов міграції хімічних елементів.
11. Геоекотон, класифікація, приклади.
12. Поняття ландшафт, його вертикальна структура. Чим відрізняються ієрархічні ряди природних компонентів за М. Солнцевим і Д. Армандом.
13. Урочища рівнинного ландшафту їх класифікація.
14. Основоположники вчення про ПТК
15. Перший період становлення ландшафтознавства
16. Другий період становлення ландшафтознавства
17. Третій період становлення ландшафтознавства
18. Розвиток ландшафтознавства у зарубіжних країнах
19. Перспективні напрями та підходи у сучасному ландшафтознавстві.
20. Природні та інтегральні геосистеми, їх характерні риси.
21. Основні властивості ПТК
22. Типологічна класифікація ландшафтів.
23. Сакральний ландшафт, класифікація.
24. Основні критерії виділення відділу, системи, підсистеми ландшафтів (приклад).
25. Основні критерії виділення групи, типу, підтипу ландшафтів (приклад).
26. Основні критерії виділення роду, підроду, виду, підвиду ландшафтів (приклад).
27. Морфологічна структура рівнинних ландшафтів.
28. Сучасна схема фізико-географічного районування України.
29. Історія формування сучасної схеми фізико-географічного районування України
30. Співвідношення регіональних і типологічних одиниць ландшафтного поділу території
31. Прикладні ландшафтознавчі дослідження.
32. Поняття ландшафт, ПТК, геосистема, екосистема.

33. Місце ландшафтознавства в системі географічних наук.
34. Роль і місце ландшафтознавства в системі підготовки вчителя географії
35. Структура ландшафтознавства
36. Зміни ландшафтів спричинені антропогенними чинниками. Зворотні і незворотні зміни.
37. Властивості ландшафтів.
38. Фація рівнинного ландшафту. Приклади фацій, що займають частину мікроформи, всю мікроформу, частину елементу мезоформ рельєфу.
39. Підурочище, просте урочище, складне урочище рівнинного ландшафту, приклади.
40. Поліструктурність міських ландшафтів
41. Функціонування ландшафтів. Головні процеси функціонування ландшафтів.
42. Динаміка ландшафтів. Інваріант
43. Статистична та динамічна складові ПТК.
44. Парагенетичні ландшафти.
45. Ландшафтні зв'язки, їх види
46. Загальні закономірності еволюційних змін геосистем (за Гродзинським М. Д.)
47. Водні ландшафти, їх класифікація. Клас річкових ландшафтів. Клас озерних ландшафтів.
48. Водні ландшафти, їх класифікація. Клас мілководних ландшафтів. Клас водноповерхневих ландшафтів. Клас донних ландшафтів.
49. Горизонтальна та вертикальна морфологічна структура водних ландшафтів.
50. Три трактування терміну ландшафт.
51. Методи фізико-географічного районування.
52. Ландшафтно-антропогенні системи, категорії, приклади.
53. Ландшафтно-техногенні системи, категорії, приклади.
54. Особливості фізичного зв'язку компонентів ПТК. Радіаційні і теплові умови. Водний баланс.
55. Ярусність гірських ландшафтів.
56. Морфологічна будова гірського ландшафту.
57. Класифікація антропогенних ландшафтів
58. Селитебність ландшафтів Волинської області
59. Розвиток і саморозвиток ландшафтів
60. Стійкість ландшафтів
61. Структура ландшафтів Волинської області
62. Тип мішано-лісові. Рід алювіально-зандрові ландшафти .
63. Тип мішано-лісові. Рід озерно-зандрові ландшафти .
64. Тип мішано-лісові. Рід моренно-зандрові ландшафти .
65. Тип мішано-лісові. Рід моренні ландшафти .
66. Тип мішано-лісові. Рід денудаційні ландшафти
67. Тип мішано-лісові. Рід лесові ландшафти.
68. Тип мішано-лісові. Рід надзаплавні терасові ландшафти.
69. Тип мішано-лісові. Рід заплавні ландшафти.
70. Тип мішано-лісові. Рід болотні ландшафти
71. Тип лісостепові. Рід лесові ландшафти.
72. Тип широколистяно-лісові. Рід товтрові ландшафти.
73. Тип широколистяно-лісові. Рід денудаційних ландшафтів.
74. Тип лісостепові. Рід надзаплавних терасових ландшафтів.
75. Тип лісостепові. Рід заплавних ландшафтів.
76. Тип степові ландшафти. Рід лесових ландшафтів.
77. Тип степові ландшафти. Рід денудаційних ландшафтів.
78. Тип степові ландшафти. Рід ландшафтів подів.

79. Тип степові ландшафти. Рід терасово-дельтових ландшафтів.
80. Тип степові ландшафти. Рід лиманно-морських ландшафтів.
81. Тип степові ландшафти. Рід ландшафти кіс і пересипів.
82. Ландшафтна структура фізико-географічної країни Українські Карпати
83. Ландшафтна структура фізико-географічної країни Кримські гори
84. Підклас передгірні карпатські ландшафти.
85. Підклас низькогірні карпатські ландшафти
86. Підклас середньогірні карпатські ландшафти
87. Підклас гірських ландшафтів – міжгірських улоговин Українських Карпат.
88. Підклас кримські передгірські ландшафти
89. Підклас низькогірні і середньогірні ландшафти Криму
90. Підклас гірських південнобережних ландшафтів Криму